TIPOLOGIA BARIERELOR LINGVISTICE ÎN PREDAREA-ÎNVĂŢAREA LIMBII ENGLEZE

Mariana Niţa, Master în Filologie, doctorandă, Departamentul Limba Engleză şi Limba Franceză Specializate, USM

The success of teaching a foreign language depends on the hard work of both the teachers and the learners as well as on the ability to overcome the linguistic barriers. This article discusses many of the problems that the learners of English as a foreign language face and the difficulty of overcoming linguistic barriers. Special language drill and carefully devised methods are necessary to be handled by teachers in order to impel students to improve their communicative skills. This may appear to be a daunting challenge for many students, but the training and a well-balanced inner consciousness will ensure their fluency and accuracy while speaking a foreign language, their ability to cope with different kinds of barriers.

Key-words: linguistic barriers, communicative competence, motivation, personality, inner consciousness, accuracy, fluency.

Interesul enorm pentru învăţarea limbilor străine a fost şi va fi o problemă vitală şi continuă care ia amploare zi de zi. Apariţia diverselor metode de predare-învăţare a unei limbi străine reprezintă o insatisfacţie permanentă, singurele bariere fiind cele lingvistice, iar profesorul în aceste circumstanţe este unicul care are sarcina de a pregăti viitorul specialist să poată gândi critic la nivel superior, să posede abilităţi de colaborare şi adaptare la diferite situaţii pentru a le putea depăşi. Specialiştii din domeniile filozofiei, lingvisticii, psihologiei cognitive, neurologiei şi antropologiei au încercat să descifreze procesul învăţării unei limbi străine şi barierele care influenţează coerenţa şi fluiditatea ei.

Scopul principal constă în stabilirea unei metodologii de predare-învăţare a limbii engleze cu ajutorul depăşirii barierelor lingvistice care perturbează procesul de comunicare.

Instrumentul primordial în formarea initială şi continuă a cadrelor didactice, CECRL, reprezintă acea evoluţie mult aşteptată în didactica limbilor străine. Competenţa de comunicare într-o limbă străină prevede dezvoltarea celor patru competenţe de bază: receptarea mesajelor orale; producerea mesajelor orale şi interacţiunea; receptarea mesajelor scrise; producerea mesajelor scrise şi interacţiunea [2].

Atunci când studentul învaţă o limbă străină precum este limba engleză, procesul este unul lent şi dificil, în schimb rezultatul este cel care bucură şi deschide noi oportunităţi precum: un loc de muncă asigurat, îmbogăţirea culturii, posibilitatea de a citi în original literatura lumii. De cealaltă parte, sunt însă dificultăţile întâlnite care pot fi atât de ordin psihologic cât şi de ordin psiho-sociologic sau lingvistic. În continuare vom încerca să sistematizăm barierele care impietează comunicarea eficientă.

Autoarea D. Sălăvăstru distinge următoarele blocaje care apar în procesul unei comunicări didactice:

a) Blocaje determinate de caracteristicile persoanei angajate în comunicarea didactică (profesorul pe de o parte , studentul pe de alta) ;

b) Blocaje determinate de relaţiile social-valorice existente între participanţii la relaţia de comunicare didactică ;

c) Blocaje determinate de canalul de transmitere ;

d) Blocaje determinate de particularităţile domeniului în care se realizează comunicarea [7].

O comunicare reuşită implică mai multe aspecte ale persoanei angajate în acest proces: personalitatea ei, motivaţia, cerinţele, factorii psihologici, atitudinile şi interesele personale. Atunci când vorbim despre personalitatea profesorului şi cea a studentului, relaţia de comunicare dintre cei doi este dependentă de aceasta. Pe de o parte avem agresivitatea, superficialitatea, încăpăţânarea şi rigiditatea unor profesori/studenţi, de cealaltă parte sunt amabilitatea, deschiderea sau capacitatea de a înţelege problemele lor. Relaţia profesor-student este deseori afectată de aceste diferenţe, premisa pentru o comunicare eficientă şi deschisă o reprezintă încărcătura afectivă pozitivă a relaţiei profesor-student.

În viziunea cercetătoarei M. Cojocaru următoarele bariere pot fi întâlnite în procesul de comunicare:

a) de limbaj:

• aceleaşi cuvinte au sensuri diferite pentru diverse persoane (cod diferit=comportament diferit);
• cel ce vorbeşte şi cel ce ascultă se pot deosebi ca pregătire şi experienţă;
• starea emoţională a receptorului poate deforma ceea ce acesta aude;
• ideile preconcepute şi rutina influenţează receptivitatea;
• dificultăţi de exprimare;
• utilizarea unor cuvinte sau expresii confuze.

b) **de mediu**:

• climat de muncă necorespunzător (poluare fonică ridicată);
• folosirea de suporţi informaţionali necorespunzători, fiecare om având un cadru de referinţă propriu (la nivelul de dezvoltare psihologică, intelectuală, senzorială), iar sensurile în care se realizează comunicarea diferă de la individ la individ;
• climatul locului de muncă poate determina membrii grupului să-şi ascundă gândurile adevărate pentru că le este frică să spună ceea ce gândesc.

c) de poziţia emiţătorului şi receptorului în comunicare:

• imaginea pe care o are emiţătorul sau receptorul despre sine (conservarea imaginii de sine) şi despre interlocutor (egocentrism, tendinţe polemice, rezistenţă la schimbare, lipsa de interes, idei preconcepute);
• caracterizarea diferită de către emiţător şi receptor a situaţiei în care are loc comunicarea;
• sentimentelor şi intenţiilor cu care interlocutorii participă la comunicare.

d) **de concepţie**:

• existenţa presupunerilor;
• exprimarea cu stângăcie a mesajului de către emiţător;
• lipsa de atenţie în receptarea mesajului;
• concluzii pripite asupra mesajului (nu ascultă activ);
• lipsa de interes a receptorului faţă de mesaj;
• rutină în procesul de comunicare [1].

Pentru a reuşi este nevoie de dezvoltarea talentului bunului interlocutor, de dezvoltarea inteligenţei emoţionale, de flexibilitate şi de creativitate. În pofida faptului că toate aceste bariere în procesul comunicării îmbracă diferite forme, astfel constituind reale probleme în realizarea procesului de comunicare, ele pot fi uşor escaladate sau surmontate, însă câteva aspecte trebuie luate în calcul:

- planificarea minuţioasă a comunicării;
- captarea atenţiei publicului cu o afirmaţie/citat atractiv;
- prezintă-te ca expert a subiectului vizat;
- determinarea precisă a scopului fiecărei comunicări;
- justificarea şi importanţa subiectului ales;
- alegerea momentului potrivit pentru efectuarea comunicării;
- clarificarea ideilor înaintea comunicării;
- urmăreşte publicul pentru a vedea dacă mesajul face impresia dorită;
- atenţie la tempo, volum şi înălţime;
- dacă apare stresul, ne relaxăm, tragem aer în piept, expirăm uşor pe gură;

- folosirea unui limbaj adecvat.

Autorul Edouard Limbos identifică următoarele patru tipuri de bariere personale în raporturile interumane ce pot interveni în procesul comunicării:

1. **Barierele legate de contextul sociocultural** care se referă la condiţiile în care un individ trăieşte într-un tip de societate sau mediu nesatisfăcător pentru el. În această categorie se înscriu:

• *Conflictul de valori şi lipsa cadrelor de referinţă* - apare atunci când persoanele nu pot admite şi nici nu pot adera la scările de valori, la ideologiile societăţii în care trăiesc.

• *Condiţionarea şi manipularea prin mass-media* - apare dacă indivizii nu dau dovadă de spirit critic şi de luciditate faţă de informaţiile primite prin mass-media.

• *Prejudecăţile* care sunt raportate la tradiţii ce îşi au rădăcinile într-un trecut mai mult sau mai puţin îndepărtat. Adaptarea unei atitudini nonconformiste faţă de norme şi prejudecăţi conduce deseori la o comunicare neeficientă.

• *Diferenţele culturale*. O cultură diferită de cea în care a fost crescută o persoană constituie o privire diferită asupra lumii, un sistem diferit de valori şi ideologii, ceea ce deseori face dificilă comunicarea.

2. **Bariere datorate fricii endemice**. Aceste bariere se referă la teama pe care o încercă cei mai vulnerabili studenţi, cei care au unele sensibilităţi personale. În această categorie se înscriu:

• *Înfruntarea* - poate provoca reacţii de teamă, adesea imprevizibile. Aceştia au tendinţa de a-l considera pe interlocutor ca fiind un judecător, un om cu o atitudine critică, ceea ce duce la timiditate. Această situaţie determină persoanele să fie retrase, închise în sine şi aproape mereu gata să se apere.

• *Agresivitatea* - comunicarea în acest caz poate să se transforme într-o stare conflictuală.

• *Principiul competiţiei* - poate fi o barieră în comunicare dacă este prea mult legat de dominare, învingere şi mai puţin progres ca atare. Dacă însă competiţia este corectă, constructivă, bazată pe valori autentice, atunci ea este stimulativă ducând la afirmarea şi valorizarea interlocutorilor.

• *Rezistenţa la schimbare* – apare deoarece orice modificare provoacă teamă, anxietate, implicând necunoscutul şi asumarea de riscuri.

• *Lipsa încrederii în sine* – apare datorită falsei idei despre sine şi despre interlocutor.

3. **Bariere datorate atitudinilor individualiste**. Aceste bariere de comunicare sunt specifice indivizilor preocupaţi de propria persoană:

• *Comportamentul egocentric* – face ca individul să nu fie receptiv la ceea ce se petrece în jurul lui, dialogul astfel devenind greoi, uneori chiar imposibil.

• *Necunoaşterea propriei persoane* – favorizează o imagine deformată, chiar eronată, a propriei persoane ceea ce conduce la lipsa autocontrolului reacţiilor şi comportamentelor în procesul de comunicare.

• *Sentimente de incompetenţă sau ineficienţă* – este tendinţa de a nega propriile capacităţi în raport cu cele ale altor persoane. Acest sentiment de inferioritate se manifestă prin jenă, sfială, conduite excesiv stereotipe, stîngăcii, autocritică exagerată, tăcere nejustificată, dificultate în exprimare.

• *Lipsa de obiectivitate şi realism* – apare atunci când percepţia realităţii are loc prin prisma sentimentelor personale şi a experienţei anterioare. Un astfel de blocaj duce la o comunicare deformată, falsificată sau deturnată în mod voit.

• *Pasivitatea excesivă* – care duce la inerţie, indolenţă şi dezinteres, precum şi neimplicarea în diverse situaţii de comunicare.

4. Bariere referitoare la relaţiile individ - grup.

• *Marginalizarea.* Este foarte dificilă comunicarea cu persoane marginalizare de societate, dat fiind faptul că, în general, acestea sunt cele care nu-şi respectă cuvântul dat, care nu respectă legile, care au comportamente deviate de la normă, de la mediu.

• *Lipsa de autenticitate*. Este incapacitatea de a se exprima în conformitate cu ceea ce oamenii simt şi îşi doresc în mod real. Asemenea oameni sunt mereu nişte actori, ce îşi asumă roluri cu care nu sunt de acord.

• *Izolarea.* Se manifestă prin afişarea unui comportament individualist, teamă faţă de alţii, teamă de ridicol, neimplicare, lipsa de iniţiativă. Izolarea poate fi atât blocaj al comunicării, cât şi consecinţa unei comunicări neeficiente [3].

Succesul unei comunicări depinde în mare măsură de cadrul didactic, deoarece noi suntem cei care creează un climat pozitiv în auditoriu, un climat cordial şi relaxat în care studenţii să aibă posibilitatea de a se exprima liber şi deschis, să nu fie intimidaţi de nimic.

Autorul **Sidney Shore** (1990) identifică trei tipuri de blocaje care duc la probleme reale în realizarea procesului de comunicare:

***Blocaje de tip emoţional*:**

- ✓ teama de a nu comite o greşeală, de a nu părea extravagant;
- ✓ teama de a risca să fii un ''pionier'' , de a fi în minoritate;
- ✓ neîncrederea faţă de superiori, colegi, colaboratori;
- ✓ dificultatea de a schimba modelul de gândire;
- ✓ dependenţa excesivă faţă de opiniile altora;
- ✓ lipsa competenţei de a depune un efort susţinut pentru a desfăşura procesul de rezolvare a unei probleme de la identificarea ei până la soluţionare.

***Blocaje de ordin cultural**:*

- ✓ dorinţa de a se conforma modelelor sociale, dorinţa de apartenenţă;
- ✓ ,,conformism'' la idei vechi, ca şi la cele noi;
- ✓ slaba capacitate de a transforma sau modifica ideile.

***Blocaje de ordin perceptiv**:*

- ✓ incapacitatea de a se pronunţa asupra evidentului;
- ✓ incapacitatea de a distinge între cauză şi efect;
- ✓ dificultatea de a defini o problemă sau declinarea capacităţii, refuzul de a sesiza, de a releva;
- ✓ incapacitatea de a defini lucrurile;
- ✓ îngustarea excesivă a punctului de vedere [5].

În viziunea francezului, **Jean-Claude Martin,** termenul ,,bruit"(zgomot) este considerat, de asemenea, o barieră de comunicare care intervine în transmiterea mesajului [4].

Distingem trei tipuri de zgomot:

- ➢ **zgomotul semantic** – apare atunci când studentul redă diferite înţelesuri unora sau aceloraşi cuvinte, cineva i-a tradus un cuvânt într-un fel iar profesorul cu totul altfel;
- ➢ **zgomotul mecanic** – apare atunci când există o problemă cu mecanismul folosit pentru a ajuta comunicarea
- ➢ **zgomotul de mediu** – se referă la zgomotele externe care intervin în proces. Aici, zgomotul are aspectul de perturbaţie sonoră. Dacă în timpul comunicării intervine un sunet de apel sau pur şi simplu un strigăt atunci comunicarea poate fi distorsionată, atenţia nu este aceeaşi, gândul se pierde şi atunci apare şi această barieră.

Feedbackul este foarte important în reducerea efectelor zgomotului, noi putem ajuta studentul reamintindu-i ideea de unde a pornit blocajul, exemplificând cu cazuri întâlnite de însuşi profesorul şi găsind soluţii împreună, sau cu ajutorul diferitor tipuri de întrebări.

Hybels şi Weaver constată că *zgomotul* reprezintă un obstacol, deoarece anume el este cel care împiedică înţelegerea corectă a mesajului. La fel şi ei deosebesc două feluri de zgomot: *zgomote externe* şi *zgomote interne*. Zgomotul intern reprezintă ceea ce este în mintea studentului în momentul transmiterii mesajului, spre deosebire de cel extern care l-am menţionat mai sus. Gândul în altă parte decât ceea la ce se referă emiţătorul diminuează conţinutul informaţional al mesajului. Este evident că într-o astfel de situaţie nimeni nu ar avea o comunicare eficient [5].

Autoarea **Angela E. Spinei** este de aceiaşi părere considerând că ,,zgomotul" este un parazit ce distorsionează procesul comunicării. Conform spuselor cercetătoarei, aceste zgomote pot fi de natură:

- *fizică* – perturbaţii sonore în timpul unei conversaţii, mirosuri străine, căldura sau frig în exces, alte perturbaţii venite din mediul înconjurător, foame, oboseală, frică;
- *psihologică* – astfel de paraziţi interferează numai pe plan mental, conduc la erori de percepţie, care ţin de subiect, de cultură, prejudecăţi şi experienţe anterioare;
- *semantică* – sunt factori ce intervin datorită interferenţelor de limbaj existente între vorbitor şi ascultător. Nu este acelaşi lucru cînd doi oameni îşi spun aceleaşi cuvinte, dacă fiecare dintre ei atribuie acestor cuvinte un sens diferit [6].

Autorul **Nicky Stanton** prezintă o matriţă mai puţin riguroasă a tipurilor de bariere, toate înscriindu-se, după modelul lui S.Certo, fiind preocupat în mare măsură de intimitatea procesului de comunicare: diferenţe de percepţie, concluziile pripite, stereotipurile, lipsa de cunoaştere şi de interes, dificultăţile de exprimare şi personalitatea.

La nivel psiho-educaţional, psihologii ne dovedesc că o capacitate cognitivă limită (QI între 70-79) reprezintă acea barieră care ne ajută să înţelegem de ce studentul nu are performanţe.

„Discrepanţa severă dintre nivelul de inteligenţă şi performanţe" este elementul definitoriu pentru tulburările de învăţare [8].

Analizând aceste teorii, putem afirma că de cele mai multe ori părinţii sunt responsabili de această barieră, pentru că nu cunosc strategiile sau metodele de atenuare a acestor probleme.
În procesul învăţării unei limbi străine, natura barierele este foarte diferită, tipologia lor fiind diversă în dependenţă de aşteptările şi doleanţele fiecărui profesor şi nivelul pe care se axează (comunicare,audiere, scriere…..). Fiecare dintre aceste exigenţe are o importanţă aparte pentru fiecare. Arta de a comunica în orice situaţii şi indiferent de bariere reprezintă acea competenţă spre care tinde fiecare.

Bibliografie:

1. COJOCARU, Maia, (2006). *Teoria instruirii.* Chişinău, Ch.: UPS „Ion Creangă„, 84 p.
2. http://ro.wikipedia.org/wiki/Cadrul_European_Comun_de_Referinţă_pentru_Limbi
3. LIMBOS, Edouard (1988). *Les barrages personnels dans les rapports humains*, Paris, ESF., 188 p.
4. MARTIN, Jean-Claude, (1999). *Guide de la communication.* Marabout, Paris, 350 p.
5. PÂNIȘOARĂ, Ion-Ovidiu,(2004). *Comunicarea eficientă.* Iaşi, Polirom, 344 p.
6. POTÂNG, Angela, (2013). *Antrenamentul competenţelor comunicative: culegere de texte, tehnici, exerciţii pentru studenţi.* Chişinău, C.E.P. USM., 134 p.
7. SĂLĂVĂSTRU, Dorina (2004). *Psihologia educaţiei.* Iaşi, Polirom, 288 p.
8. STOLTZ, Gabriela, (2000). *Eşec şcolar - risc de eşec social.* Ed. Victor, Bucureşti, 168 p.